

Sanja Dokić Mrša i Nataša Miljević Jovanović

Regulatorna agencija za komunikacije BiH

s.dokic.mrsa@gmail.com

nmiljevic@rak.ba

Postavljanje dnevnog reda – bosanskohercegovačka medijska agenda

Sažetak

Za potrebe istraživanja bosanskohercegovačke medijske agende provedena je analiza sadržaja središnjih informativnih emisija na četiri televizijske stanice u BiH tijekom mjesec dana, od 20. rujna do 19. listopada 2013. Analizirano je koliko su na dnevnoj bazi odabrani mediji u sklopu svojih središnjih informativnih emisija obrađivali iste društveno-političke teme. U sklopu istraživanja postavljanja dnevnog reda osobina analizirano je da li mediji favoriziraju pozitivan, negativan ili neutralan pristup predstavljanju vijesti kako na oba entitetska medija, tako i na državnom nivou. U okviru ovog dijela istraživanja posebno su ispitani slučajevi izvještavanja o otvaranju predstavništva RS u Washingtonu, izvještavanje o ratnim stradanjima i zločinima, afera „Tihiliks“, popis stanovništva u BiH i slučaj „Konjević Polje“.

Ključne riječi: *postavljanje dnevnog reda (agenda-setting), postavljanje dnevnog reda osobina (attribute agenda-setting), Radio-televizija Republike Srpske, Televizija Federacije Bosne i Hercegovine, BN televizija, Hayat televizija, otvaranje predstavništva RS u Washingtonu, afera „Tihiliks“, ratna stradanja i zločini, popis stanovništva u BiH, slučaj „Konjević Polje“.*

1. UVOD

Bila riječ o političkoj komunikaciji, predizbornim kampanjama ili reklamiranju, teorija postavljanja dnevnog reda (agenda-setting) predstavlja jedno od najmoćnijih medijskih oružja na kojem počiva privid demokratije. Ako bismo htjeli slikovito opisati teoriju postavljanja dnevnog reda, onda bismo rekli da „čuvari vrata“ i medijska elita, vlasnici tvornice koja se zove „masovni mediji“, proizvode apstraktan, ali veoma važan proizvod, namijenjen masovnoj potrošnji, koji se zove „pitanja od društvenog značaja“, čija konzumacija predstavlja temelj cjelokupne ekonomsko-političke orijentacije društva.

Prema teoriji postavljanja dnevnog reda, mediji imaju snažan utjecaj na auditorij, a samu pojavu možemo definirati kao medijsko određivanje i nametanje aktualnih pitanja, problema i tema široj javnosti. Termin „agenda setting“ potječe od McCombsa i Shawa, premda je na sam fenomen prvi ukazao Walter Lippman u svojoj knjizi *Javno mnijenje* (1922), u kojoj primjećuje da je „svijet oko nas suviše složen i nedokučiv, tako da se, pri njegovoj interpretaciji, ljudi oslanjaju na medije“ (Sheafer i Weimann 2005).

Osim što je istraživanje McCombsa i Shawa potvrdilo čuvenu Choenovu opasku da „mediji možda ne mogu uvijek nametnuti ljudima određeno mišljenje o nečemu, ali im zato s nevjerojatnim uspjehom mogu sugerirati o čemu da uopće misle“, skoro 400 istraživanja medijske funkcije postavljanja dnevnog reda koja su uslijedila, pokazala su, između ostalog, da mediji, ne samo da mogu sugerirati o čemu će javnost misliti, nego isto tako s nevjerojatnim uspjehom mogu sugerisati ljudima i što će misliti (o nekoj medijskoj temi).

Postavljanje dnevnog reda započinje formiranjem medijskog dnevnog reda (agende). Istraživanja izgradnje agende nastoje „objasniti zbog čega demokratskoj javnosti jesu dostupne informacije o jednim temama, dok informacije o drugim temama nisu“ (Dearing i Rogers 1996). Naime, postoji velika vjerovatnost da one informacije koje nisu predmet vijesti, naročito ako izlaze iz kruga direktnog iskustva javnosti, neće biti ni predmet razmišljanja javnosti. Procesom izgradnje medijske agende, dakle, podjednako se odlučuje o čemu javnost *neće* razmišljati.

Na izgradnju medijske agende, osim „čuvara vrata“ i vodećih medija, dodatno utječu politička agenda, osobno iskustvo i interpersonalna komunikacija te indikatori o važnosti nekog događaja ili pojave iz stvarnog svijeta. Ovako izgrađena medijska agenda određuje prioritete agende javnosti, koja onda vrši utjecaj na političku agendu. Na pitanje tko su spomenuti „čuvari vrata“, to jest „tko postavlja dnevni red“, odgovara tzv. vratarska škola (*gatekeeper*), prema kojoj prioritete medijske, javne i političke agende, prilagođeno našim društveno-političkim okolnostima, određuju glavni i odgovorni urednici, vlasnici medija, vladini stručnjaci za odnose s javnošću, politički subjekti, tajkuni, privredni subjekti, korporacije i druge interesne grupe.

2. BOSANSKOHERCEGOVAČKA MEDIJSKA AGENDA

Za potrebe istraživanja bosanskohercegovačke medijske agende provedena je analiza sadržaja središnjih informativnih emisija na četiri televizijske stanice u Bosni i Hercegovini tijekom mjesec dana, od 20. rujna do 19. listopada 2013. Prilikom određivanja uzorka, odnosno odabira medija koji će ući u istraživanje, vodilo se računa da podjednak broj medija bude zastupljen iz oba entiteta, dakle po dvije televizijske stanice iz Republike Srpske (RS) i Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH), te da, u slučaju oba entiteta, jedna televizijska stanica predstavlja javni servis, a jedna komercijalnu, tj. privatnu televiziju. Tako smo došli do toga da su u istraživanje bili uključeni Radio-televizija Republike Srpske (RTRS) i BN televizija iz RS te Federalna televizija (FTV) i televizija Hayat iz FBiH. Pri tome, iz ukupnog korpusa emitiranih vijesti na ova četiri medija isključili smo vijesti iz regije, vijesti iz svijeta i vijesti iz kulture⁴⁸ te tako utemeljili analizu sadržaja isključivo na vijestima koje se tiču bosanskohercegovačkog društveno-političkog života. Tako je, na kraju, analizirano ukupno 449 vijesti s RTRS-a, 305 vijesti s BN TV, 319 vijesti s FTV i 347 vijesti s Hayat televizije.

2.1. Poklapanje medijskih agendi

Prvi aspekt istraživanja odnosio se na stepen poklapanja medijskih agendi na odabrana četiri medija. Drugim riječima, predmet analize bilo je koliko su na dnevnoj bazi odabrani mediji u sklopu svojih središnjih informativnih emisija obrađivali istovjetne društveno-političke teme.

Zaključak ovog aspekta istraživanja bio je da se medijske agende daleko više poklapaju na televizijskim stanicama iz istog entiteta (RTRS–BN: 28%, BN–RTRS: 41%, FTV–Hayat: 36%, Hayat–FTV: 33%), nego na televizijskim stanicama iz različitih entiteta (RTRS–FTV: 18%, RTRS–Hayat: 10%, BN–FTV: 19%, BN–Hayat: 11%, FTV–RTRS: 25%, FTV–BN: 19%, Hayat–RTRS: 13%, Hayat–BN: 10%). Drugim riječima, budući da se medijske agende u sklopu središnjih informativnih emisija na televizijskim stanicama iz različitih entiteta poklapaju od minimalnih 10% između Hayata i BN, do maksimalnih 25% između dva javna servisa, FTV i RTRS, možemo zaključiti da građani ova dva entiteta u biti žive u različitim medijskim prostorima.

Također, analizom sadržaja ustanovljeno je da mediji iz RS daleko više medijskog prostora posvećuju vijestima iz RS (RTRS 67%, BN 72%), nego iz FBiH (RTRS 7%, BN 5%) ili s državnog nivoa (RTRS 26%, BN 23%), dok mediji iz FBiH najviše medijskog prostora posvećuju vijestima koje se odnose na bosanskohercegovački nivo (FTV 49,5%, Hayat 51,6%), zatim vijestima koje se odnose na FBiH (FTV 34,5%, Hayat 42,4%), dok vijestima iz RS posvećuju znatno manje medijskog prostora (FTV 16%, Hayat 6%). Usporedimo li dva javna servisa, zapažamo da FTV daleko više prostora

48 Dok je prvi francuski ministar kulture, pisac André Malraux, dvoumeći se između dva načina poimanja kulture – *kulture za sve*, koja publici prilazi kao bezličnoj masi, i *kulture za svakog*, koja vodi računa o posebnostima svakog čovjeka – u svom govoru u Narodnoj skupštini 27. 10. 1966. jasno istakao kako će se njegovo ministarstvo zalagati za *kulturu za svakoga* (Džakula et al. 1982: 157), dotle u medijskom prostoru Republike Srpske svjedočimo pobjedi trećeg načina poimanja kulture: *kultura ni za koga*. Naime, središnja informativna emisije privatne BN televizije, koja bilježi rekordnu gledanost u RS i kojoj, prema rezultatima mnogih istraživanja, građani RS više vjeruju nego Dnevniku 2 Radio-televizije Republike Srpske, uopće ne sadrži vijesti iz kulture.

posvećuje RS (16%), nego što RTRS posvećuje FBiH (6%), kao i to da su vijesti koje se odnose na bosanskohercegovački nivo daleko zastupljenije na FTV (49,5%) nego na RTRS-u (26%).

Utvrđeno je, također, da FTV favorizira vijesti na nivou FBiH i Sarajevskog kantona, marginalizirajući s druge strane vijesti iz ostalih kantona, dok RTRS ravnomjernije izvještava o zbivanjima u lokalnim zajednicama.

2.2. Postavljanje dnevnog reda osobina

Drugi aspekt istraživanja bio je više vezan za tzv. postavljanje dnevnog reda osobina. Da podsjetimo, „istraživanja drugog nivoa postavljanja dnevnog reda usmjerena su na to kako mediji odabiru i predstavljaju određene karakteristike i osobine neke teme, te utjecaj koji taj odabir i postavljanje imaju na to kako će javnost percipirati danu temu“ (Chyi i McCombs, 2004: 23).

Prvi od aspekata analize postavljanja dnevnog reda osobina baziran je na tome da li svaki od odabranih medija favorizira pozitivan, negativan ili neutralan pristup predstavljanju vijesti kako na oba entitetska, tako i na državnom nivou. Ponekad je bilo teško ocijeniti da li je određena vijest favorizirala pozitivan ili negativan pristup danoj temi, ili su ova dva aspekta bila podjednako zastupljena, i u tom slučaju je određena vijest tretirana kao „neutralno intonirana“. Prilikom ove analize uzete su u obzir četiri dimenzije medijskih okvira o kojima govori Ghanem: sadržaj vijesti, način njenog postavljanja, kognitivne osobine (detalji uključeni u okvir) te afektivne osobine (ton) (Chyi i McCombs, 2004: 24).

Analizom je utvrđeno sljedeće:

- 1) Mediji iz FBiH imaju daleko više neutralno intoniranih vijesti o zbivanjima, kako na entitetskim, tako i na državnom nivou, nego mediji u RS, koji favoriziraju pozitivan ili negativan pristup vijestima.
- 2) Sve četiri televizijske stanice daleko više favoriziraju negativan pristup nekoj temi ukoliko se ona tiče drugog entiteta, nego kad je riječ o entitetu u kojem je smještena i dana televizijska stanica (s izuzetkom BN TV, koja njeguje negativan pristup vijestima na svakom nivou). Tako je na RTRS-u negativno „uokvireno“ 65% vijesti s BH nivoa te 70% vijesti s nivoa FBiH. Na BN TV negativno je „uokvireno“ 50% vijesti na bosanskohercegovačkom nivou i 57% vijesti na nivou FBiH. Dalje, Hayat televizija daleko više favorizira negativan pristup nekoj temi kada ta tema dolazi iz RS (59%), nego u slučajevima kada vijesti dolaze iz FBiH (10%) ili se tiču bosanskohercegovačkog nivoa (15,6%). Kad je riječ o FTV, čak 41% vijesti koje se tiču RS su negativno intonirane, dok je negativno uokvireno svega 13% vijesti koje se tiču bosanskohercegovačkog nivoa i 9% vijesti koje se odnose na FBiH. Drugim riječima, možemo zaključiti da mediji, kako u FBiH, tako i u RS, žele da vjerujemo kako živimo u „boljem entitetu“. Uzevši sve to u obzir, ne iznenađuju rezultati istraživanja Ipsos strategic marketinga, objavljenog 6. studenoga u *Nezavisnim novinama*, koje je rađeno od 24. do 28. listopada 2013. godine na uzorku od 1005 stanovnika Republike Srpske. Iz njega se vidi da „trećina ispitanika uopće nema povjerenja u federalne medije, dok druga trećina uglavnom nema povjerenja u federalne medije. S druge strane, istraživanje je pokazalo da građani

RS najveće povjerenje imaju u RTRS i BN televiziju, kojima uglavnom vjeruje 45% stanovništva, s tim da 30% ispitanih u potpunosti vjeruje BN TV, u odnosu na 17% onih koji u potpunosti vjeruje RTRS-u“ (*Nezavisne novine*, 6. 11. 2013).

3) Zanimljivo je da opozicijska BN TV ima gotovo duplo više negativno intoniranih vijesti koje se tiču RS (61%), nego RTRS (31%). Isto tako, dok na BN TV ima svega 11% pozitivno intoniranih vijesti koje se tiču RS, dotle ih na RTRS-u ima 37%. Drugim riječima, dok RTRS izvještava o potpisivanju ugovora, pokretanju i vođenju velikih infrastrukturnih projekata, rastu BDP-a, povećanju mirovina, povećanju plaća u poduzećima u kojima je vlada RS većinski vlasnik, uspostavljanju raznih vidova suradnje, zastupanju interesa RS u svijetu, uspješnim akcijama policije i ostalih institucija koje rade na sprečavanju korupcije i kriminala, dotle BN u prvi plan stavlja navodne neuspjehe i promašaje vladajuće politike, reagiranja opozicijskih političkih stranaka, nezadovoljnih građana, udruženja, organizacija te obeshrabrujuće rezultate istraživanja i analiza nevladinih i drugih organizacija. Iz toga nedvosmisleno zaključujemo da RTRS svojom medijskom agendom favorizira „status quo“, dok se opozicijski BN zalaže za promjene.

2.2.1. Otvaranje predstavništva RS u Washingtonu

Ovaj zaključak ponajbolje ilustrira način na koji su u promatranom periodu RTRS i BN izvještavali o otvaranju predstavništva RS u Washingtonu. Naime, 11. studenoga udarna vijest na RTRS-u bila je kako „RS večeras otvara predstavništvo u Washingtonu, u neposrednoj blizini Bijele kuće“. BN TV toga dana o tome uopće nije izvještavala.

Sljedećeg dana, 12. studenoga, ponovo je bila udarna vijest na RTRS-u kako je „u Washingtonu otvoreno predstavništvo RS, osmo u inostranstvu, a prvo na prostoru SAD“, dok je na BN televiziji ova vijest bila emitirana tek u drugoj polovici Dnevnika. Dalje, 13. studenoga, RTRS je u udarnim vijestima izvještavao o sastanku premijerke Željke Cvijanović i delegacije Vlade RS s predstavnicima MMF-a i predstavnicima State Departmenta u Washingtonu, dok je BN televizija kratko, informativno, u drugom dijelu Dnevnika, izvještavala samo o sastanku koji je delegacija Vlade RS, na čelu s premijerkom, imala s predstavnicima State Departmenta.

Sutradan, 14. studenoga, RTRS je kao jednu od vijesti dana emitirao kako su predstavništva RS veoma važna za funkcioniranje i promociju RS te kako je premijerka posjetila srpsku zajednicu u Philadelphiji. Tog istog 14. studenoga vijest o otvaranju predstavništva RS u Washingtonu prvi put se pojavljuje kao udarna vijest na BN televiziji, ali u kontekstu otvorenog pitanja: da li se politikom otvaranja predstavništava RS u svijetu promoviraju interesi RS ili Milorada Dodika i pojedinaca iz vladajućeg SNSD-a? Istaknuto je kako se na predstavništva troše milijuni konvertibilnih maraka, a da do sad nije bilo vidljivih efekata. Osim toga, sljedeća vijest bila je uvedena ovim riječima: „Dok se u svijetu otvaraju, kako za koga, potrebna ili nepotrebna predstavništva, u RS se najavljuju gašenja nekih udruženja od javnog interesa“, čime je dodatno dovedena u pitanje opravdanost i pravovremenost Vladine politike otvaranja predstavništava RS u svijetu.

BN se posljednji put bavio ovom temom 16. studenoga, prenoseći izjavu predsjednika SDS-a Mladena Bosića povodom rješenja o izvršenju kojim je Okružni privredni sud Bijeljina naložio zborničkoj tvornici „Birač“ da isplati litvanskoj banci UKIO banci 154 milijuna KM, i tom prilikom je ocijenjeno da „dok Srpsku potresaju ovakve afere, predsjednik vlade i ministar financija bezbrižno otvaraju predstavništva po svijetu i slikaju se na beznačajnim večerama s beznačajnim ljudima“. Time je, dakle, ova tema na BN televiziji i skinuta s dnevnog reda, dok je RTRS nastavio u pozitivnom svjetlu da izvještava o rezultatima posjete delegacije Vlade RS Sjedinjenim Američkim Državama svakodnevno do 18. studenoga, to jest sve do okončanja posjeta. Drugim riječima, dok je RTRS izvještavala o otvaranju predstavništva RS u Washingtonu i o posjeti SAD-u delegacije Vlade RS na čelu s premijerkom Željkom Cvijanović u pozitivnom svjetlu 14 puta, dotle je BN ovu temu stavio na dnevni red svega četiri puta, od čega dvaput u negativnom kontekstu. Dinamika izvještavanja RTRS i BN o ovoj temi prikazana je u sljedećoj tabeli:

<i>Datum</i>	<i>RTRS</i>	<i>BN</i>
11. 10. 2013.	Dvije udarne vijesti dana	Ne izvještava
12. 10. 2013.	Tri udarne vijesti dana	Vijest u drugom dijelu Dnevnika
13. 10. 2013.	Tri udarne vijesti dana	Vijest u drugom dijelu Dnevnika
14. 10. 2013.	Vijest dana	Udarne vijesti dana
15. 10. 2013.	Druga vijest dana	Ne izvještava
16. 10. 2013.	Dvije vijesti u središnjem dijelu Dnevnika	Druga vijest dana
17. 10. 2013.	Vijest u drugom dijelu Dnevnika	Ne izvještava
18. 10. 2013.	Četvrta vijest	Ne izvještava

S druge strane, federalni mediji ovu temu nijednom nisu stavili na dnevni red.

2.2.2. Projekt srednja Drina

U ovom smislu interesantan je i način na koji su ove dvije stanice 19. studenoga izvještavale o projektu Srednja Drina. Dok RTRS prenosi kako „PDP smatra da je projekat Srednja Drina respektabilan, ali da je trebalo da bude dogovoren u zvaničnim institucijama, a ne između SNSD-a i SDP-a“, dotle BN TV prenosi kako u PDP-u tvrde da je „projekat Srednja Drina rizičan, štetan, izdajnički“.

2.2.3. Afera „Tihiliks“

Paradigmatičan je i primjer izvještavanja ove dvije stanice o aferi koja je tih dana privukla pažnju svih medija u RS, koja je dobila duhovit naziv afera „Tihiliks“, a koja se, kako je ustanovljeno, ni jedan put nije našla na dnevnom redu promatranih televizijskih stanica iz FBiH. Aferu je proizvelo otvoreno pismo Tihomira Gligorića, bivšeg direktora Uprave za geodetske i imovinsko-pravne poslove RS (Uprava) i tadašnjeg visokog funkcionara SNSD-a, upućeno Miloradu Dodiku, predsjedniku RS, u kojem je Gligorić ukazao na kriminal, korupciju i nepotizam koji podrivaju Republiku Srpsku, s naglaskom na problem zemljišne mafije u institucijama RS, iza čega stoji vladajući SNSD i njegovo vodstvo. Dinamika izvještavanja o aferi „Tihiliks“ na televizijama RTRS i BN bila je sljedeća:

Datum	RTRS	BN
8. 10.	Treća vijest ⁴⁹	Vijest dana ⁵⁰
9. 10.	Ne izvještava	Vijest dana ⁵¹
10. 10.	Ne izvještava	Četvrta vijest dana ⁵²
11. 10.	Treća vijest dana ⁵³	Prva vijest ⁵⁴
12. 10.	Vijest u drugom dijelu Dnevnika ⁵⁵	Ne izvještava
13. 10.	Ne izvještava	Treća vijest dana ⁵⁶
14. 10.	Ne izvještava	Ne izvještava
15. 10.	Vijest u drugom dijelu Dnevnika ⁵⁷	Druga vijest dana ⁵⁸
16. 10.	Ne izvještava	Aludiranje na aferu „Tihiliks“ u sklopu druge vijesti ⁵⁹
17. 10.	Vijest u drugom dijelu Dnevnika u formi detaljnije analize ⁶⁰	Treća vijest dana ⁶¹
18. 10.	Ne izvještava	Vijest u drugom dijelu Dnevnika ⁶²
19. 10.	Ne izvještava	Ne izvještava

49 T. Gligorić u otvorenom pismu Dodiku ističe da kriminal, korupcija i nepotizam prijete opstanku RS.

50 Isto.

51 „O zemljišnoj mafiji u institucijama obavještavao sam i Dodika i policiju i tužioce i podnosio krivične prijave, ali niko nije kažnjen”, piše Gligorić u novom pismu Dodiku.“ BN je prenio veći dio otvorenog pisma. U okviru druge vijesti, Slavko Vučurević, gradonačelnik Trebinja, komentirao je kako su javni istupi T. Gligorića, visokog funkcionara SNSD-a, dokaz da je vlast korumpirana.

52 Izjava direktora policije da je Gligorićeva krivična prijava protiv zemljišne mafije u proceduri.

53 „Nakon što je bivši direktor javno optužio nekadašnje saradnike da su učestvovali u prevarama, oni danas uzvraćaju optužbom da Gligorić na taj način prikriva svoje nezakonite radnje.“

54 „Nakon sinočnjeg gostovanja u emisiji Puls BN televizije, Gligorić je danas dobio rješenje o otkazu zbog nedolaska na posao, na radno mjesto na koje je bio raspoređen.“

55 „Gligorićev demant tvrdnji Aleksandra Deurića i Čane Babić o nenamjenskom trošenju Uprave od 80 milijuna konvertibilnih maraka od 2006. do 2013. godine.“

56 „Niko više nema pravo da čuti o zemljišnoj mafiji u Srpskoj ali i oko drugih stvari”, upozorio je SDS“. Iznesena je ocjena da Dodik minimizira i relativizira Gligorićeve tvrdnje.

57 „Ministarstvo finansija RS reagira na pisanja pojedinih štampanih medija o stanju u Upravi i činjenice da se, kako kažu, u kontekst eventualnih neregularnosti želi uvući Ministarstvo financija kao donosilac pojedinih zakona.“

58 Ministar Jovičić potvrdio da MUP istražuje neke od Gligorićevih navoda o zemljišnoj mafiji.

59 Izjava predsjednika SDS-a, M. Bosića da „zbog mnogih afera, među kojima je i ova posljednja oko fabrike glinice Birač, da bi se spasila RS s ruba ponora, tražimo da se aktuelna vlast povuče...“

60 „Slučaj ‘Tihiliks’ se odvija u dva pravca: u jednom Gligorić nakon smjene s funkcije direktora u napadu savjesti optužuje predsjednika RS i novo rukovodstvo da su dio zemljišne mafije koja pljačka Srpsku, a u drugom, u javnosti isplivavaju brojne krivične prijave podnesene protiv njega dok je bio prvi čovjek Uprave. Prijave protiv Gligorića, koje glavni okružni tužilac RS pominje, u fazi su provjera i tek treba da bude odlučeno da li će prerasti u istrage. Od četiri koliko ih je sada u Tužilaštvu, tri su podnijela privatna lica i organizacija, a jednu MUP.“

61 Igor Crnadak, generalni sekretara PDP-a, izjavio je da su institucije Republike Srpske u funkciji SNSD-a i njihovih tajkuna. Tu izjavu dokazuju svjedočenja o zemljišnoj mafiji i najnovija afera s tvornicom glinice „Birač“. S druge strane, ministar MUP-a R. Jovičić tvrdi da policija uveliko vodi istrage o svim prijavljenim slučajevima kriminala.

62 Gligorić najavljuje da će u procesu razotkrivanja zemljišne mafije svjedočiti pred banjalučkim Okružnim tužilaštvom protiv Budimira Stankovića, zbog izdavanja mjenice bez pokrića.

Iz ovog tabelarnog pregleda vidi se da je RTRS izvještavao o aferi „Tihiliks“ pet puta. Od toga su Gligorićevi navodi samo jedanput bili u prvom planu, dok je u ostalim slučajevima vijest bila stavljena u relativizirajući okvir „uzajamnog prepucavanja i optužbi“ zaposlenih u Upravi. RTRS je prvi i jedini put uvrstila aferu „Tihiliks“ u vijesti dana 11. studenoga, četvrti dan nakon što je Gligorić uputio svoje prvo otvoreno pismo, kada je ova afera već preplavila sve medije u RS i time stvorila pritisak agende javnosti, ali opet u kontekstu „međusobnog prepucavanja i optužbi“ zaposlenih u Upravi. S druge strane, opozicijski BN se ovom temom bavio duplo više od RTRS-a. Deset puta je ova vijest bila na dnevnom redu Dnevnika BN televizije, od čega je sedam puta bila uvrštena u vijesti dana, a tri puta je bila udarna vijest dana. Nijedanput afera „Tihiliks“ na BN televiziji nije bila stavljena u okvir „međusobnog prepucavanja“, nego su u fokusu bile Gligorićeve optužbe.

Ovako postavljena agenda Dnevnika RTRS-a i BN-a u pitanju afere „Tihiliks“ upućuje nas na zaključak da je prosječni gledalac Dnevnika RTRS, na temelju dobivenih informacija, najvjerojatnije mogao zaključiti da je riječ o nekakvom stranačkom prepucavanju i prebacivanju odgovornosti u kojem je, u stvari, teško ocijeniti tko je u pravu, pri čemu se RTRS trudi da bude objektivna, prikazujući obje strane priče. S druge strane, gledalac BN televizije vjerojatno je mogao zaključiti da je istupanje visokog dužnosnika SNSD-a o problemu korupcije, kriminala i nepotizma u RS dokaz da je vladajuća stranka zaista izgubila kompas u neodgovornom upravljanju državom, da se to više ne smije ignorirati te da je krajnje vrijeme za promjene u vladajućoj strukturi.

2.2.4. Reakcija vladajuće stranke na uređivačku politiku BN televizije

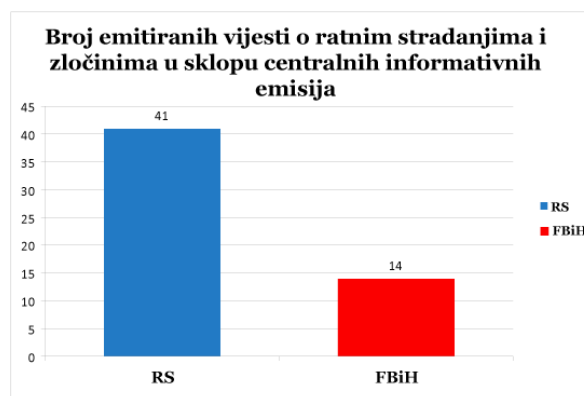
Ovako koncipirana uređivačka politika BN televizije isprovocirala je vodstvo SNSD-a da 16. studenoga 2013. izda priopćenje za medije u kojem, kako je prenijela BN TV, stoji da „ni jedan član SNSD-a niti imenovani ili postavljeni rukovodilac ispred SNSD-a neće učestvovati u emisijama BN televizije niti davati izjave i odgovarati na pitanja novinara ove medijske kuće. Kada je riječ o javnim događajima i konferencijama za štampu, gdje će radnici ove kuće biti prisutni jer na to imaju pravo koje im se ne može osporiti, članovi SNSD-a će odgovarati na postavljena pitanja, ali ne i na pitanja postavljena od strane predstavnika BN televizije. Podrazumijeva se da u emisijama BN TV, kao ni u izjavama za BN TV, neće učestvovati ni odgovarati spomenuti članovi SNSD ili rukovodioci ispred SNSD-a, niti će na iste slati zamjene iz svog ministarstva, uprave, upravne organizacije, preduzeća ili drugog kolektiva u kojem rade. Svako nepoštovanje ovog stava biće protumačeno kao direktno kršenje stranačke discipline i dodvoravanje BN TV“. Komentar uredništva BN TV na ovo priopćenje SNSD-a bio je da je „ovim postupkom SNSD priznao da su javne funkcije od predsjednika Republike Srpske, premijera, ministara, do ostalih službenika njihovo vlasništvo i čist primjer privatizacije Republike Srpske u kojoj su institucije pod kontrolom jednog čovjeka i jedne partije“. Sutradan je u sklopu Dnevnika 2 BN televizije iznijeta ocjena uredništva ove medijske kuće da poziv SNSD-a da njegovi funkcionari ne govore za BN TV predstavlja grubo kršenje *Zakona o slobodi pristupa informacijama*.

Sljedećeg, 18. studenoga, u sklopu vijesti dana, prenesena je zabrinutost OESS-a zbog odnosa vlasti prema medijima u RS i BiH. Spomenuto priopćenje SNSD-a bilo je tih dana predmet pažnje i brojnih tiskanih medija i portala. Tako je *Oslobođenje* 17. 10. 2013. objavilo dio priopćenja, koji nije emitirala BN TV, u kojem se ističu razlozi ovakve odluke vodstva SNSD-a. U priopćenju SNSD-a, kako prenosi *Oslobođenje*, „ocijenjeno je da BN televizija svaki društveni problem ‘preuveličava i krajnje tendenciozno predstavlja kao promašaj SNSD-a’, te da ‘maliciozno ismijava i kriminalizira funkcionare ove partije, dok dobre vijesti nipodaštava’. Ova medijska kuća djeluje kao propagandni štab određene političke opcije direktno usmjerene protiv politike SNSD-a i institucija Republike Srpske, kojima rukovode kadrovi SNSD-a“ (*Oslobođenje*, 17. 10. 2013).

Uglješa Vuković u tekstu „Sva prava BN televizije“, koji je 17. studenoga objavljen na portalu *Buka* piše kako „BN (kao privatna televizija, prim. aut.) ima pravo da bude propagandni servis SDS-a isto onoliko koliko RTRS (kao javni servis, prim. aut.) nema pravo da bude vladin bilten. (...) BN ima pravo da ignorira vladajuću stranku vodeći pristrasnu uređivačku politiku, isto onoliko koliko jedna ozbiljna politička grupacija ne bi smjela sebi dopustiti ignorisanje utjecajnog medija koliko god mislili da on škodi njihovim interesima. (...) BN ima pravo da cijeli svoj program podredi jednom mišljenju i interesu, za razliku od javnog servisa koji bi za takvo ponašanje morao biti kažnjen“ (*Buka*, 17.10.2013). S druge strane, RTRS po ovom pitanju nije emitirao ništa.

2.3. Ratna stradanja i zločini

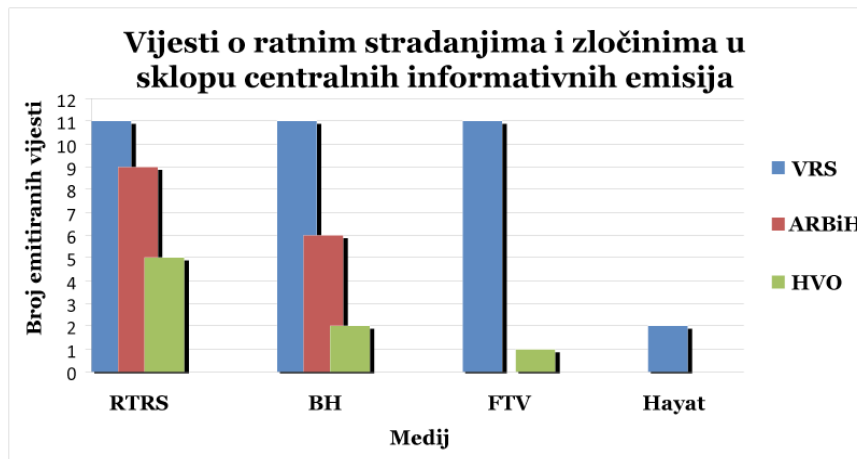
Analizom je utvrđeno da su u medijskom prostoru BiH, gotovo 20 godina po okončanju građanskog rata, i dalje aktualne vijesti koje se tiču ratnih stradanja i zločina počinjenih u građanskom ratu u BiH i Hrvatskoj od 1992. do 1995. naročito na javnim servisima. Zaključili smo, dalje, da znatno više vijesti o ratnim zločinima i stradanjima ima na medijima u RS (ukupno 42), nego na medijima u FBiH (ukupno 14).

To je uzrokovano velikim brojem procesa koji se protiv pripadnika Vojske Republike Srpske (VRS) vode pred Haškim tribunalom i Sudom BiH, o kojima RTRS i BN TV uredno izvještavaju javnost, uslijed čega se najveći broj vijesti koje se bave ovom tematikom zapravo odnosi na zločine koje su počinili pripadnici Vojske RS. Od 23 emitirane vijesti RTRS-a koje se tiču zločina počinjenih u građanskom ratu u BiH i Hrvatskoj, 11 ih se odnosi na zločine VRS, devet na zločine Armije Republike

BiH (ARBiH) i pet na zločine koje su počinili pripadnici HVO-a. Kad je riječ o BN televiziji, od ukupno emitiranih 18 predmetnih vijesti, 11 se odnosi na zločine VRS, šest na zločine ARBiH, i dvije na zločine koje su počinili pripadnici HVO-a.

S druge strane, i mediji iz Federacije gotovo isključivo izvještavaju o zločinima koje su počinili pripadnici VRS. Od 12 emitiranih vijesti FTV koje se tiču zločina počinjenih u građanskom ratu u BiH, 11 se odnosilo na zločine pripadnika VRS i jedna na zločine pripadnika HVO-a. Obje vijesti Hayat televizije koje su se bavile ovom tematikom odnose se na zločine VRS.

Ignorirajući odnos koji FTV, kao javni servis BiH, ima prema zločinima koje su počinili pripadnici Armije Republike BiH (ARBiH) ukazuje prije svega na neprofesionalnu, a potom i društveno neodgovornu uređivačku politiku ove televizije. Naime, imajući u vidu sve specifičnosti bosanskohercegovačkog postratnog društva, funkcija javnog servisa bi, između ostalog, trebala da bude promoviranje pomirenja, tolerancije i jednakosti za sve građane BiH. Postavlja se pitanje koja instanca treba i može da utječe na promjenu ovakve prakse, a da to ne bude miješanje u uređivačku politiku? Da li su strukovna udruženja i akademska zajednica prava adresa s koje treba da krenu inicijative za korjenitim promjenama u svim medijima, koji se ovako ili slično ponašaju? Da li urednički savjeti, čije su nadležnosti definirane Pravilom 57/2011 o javnim radio i televizijskim stanicama (Službeni glasnik BiH, br. 98/11) zaista imaju profesionalni otklon prema programima stanica za koje su odgovorni? Ili pak i oni predstavljaju samo jedan točak u uhodanoj mašini čije pogonsko gorivo sipaju imenovani „čuvari vrata“?

2.4. Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u BiH

Mediji u BiH popratili su popis stanovništva, domaćinstava i stanova koji je u Bosni i Hercegovini održan između 1. i 15. studenoga 2013. godine na način da su skoro svakodnevno emitirani prilozi, kako o pripremama za popis, tako i o realizaciji samog popisa, te problemima iskrslim u samom toku popisa. Kad je riječ o medijima iz FBiH, interesantno je da je jedan dio vijesti, onaj koji se bavio samim pripremama za popis, prvim danima popisa i objektivnim poteškoćama s kojima su

se susretali popisivači i stanovnici koji ni(su) bili popisani, bio profesionalan i neutralan. Drugi, pak, dio vijesti, onaj koji se odnosio na probleme s popisom u RS, bio je izrazito negativno obojen, u smislu da vijesti nisu bile izbalansirane, to jest nije bilo objavljivano viđenje „druge strane“ koja je bila tema priloga. Također, primijećeno je da su se mediji u FBiH odnosili selektivno, to jest izvještavali su o tehničkim i drugim problemima vezanim za popis samo kad bi oni dolazili iz RS, iako je vrlo vjerojatno da su se slični problemi javljali i u FBiH. S druge strane, mediji u FBiH obuhvaćeni analizom nijednom nisu stavili na dnevni red problem koji su, u više navrata, mediji u Republici Srpskoj predstavili kao jedan od ozbiljnijih problema u regularnosti i vjerodostojnosti popisa u Srpskoj, a to je fiktivno prijavljivanje lica na popisnim listama, što je, prema ocjeni medija iz RS, naročito bilo prisutno prilikom popisa lica bošnjačke nacionalnosti.

Način na koji su, opet, mediji iz RS izvještavali o popisu, bio je dosta profesionalniji i izbalansirani, u smislu da su predmetom vijesti bile i one neregularnosti vezane za popis koje su dolazile iz FBiH, kao i one koje su dolazile iz RS (prenošenje popisnog materijala preko granice i obavljanje popisa u kafani, 50.000 nedostajućih popisnica u RS, problem tzv. fantomskih popisnica itd.).

2.5. Slučaj „Konjević Polje“

Mediji iz Federacije BiH su u svojim središnjim informativnim emisijama, u sklopu promatranog perioda, veliki naglasak stavili na vijesti koje se tiču učenika područne osnovne škole u Konjević Polju. FTV je ovu temu stavio na dnevni red 14 puta, a Hayat sedam puta, i to na vrlo specifičan način. Naime, stanice se u svojim izvještajima nisu fokusirale na srž priče, a to je da roditelji bošnjačke nacionalnosti čija djeca pohađaju osnovnu školu u Konjević Polju (Republika Srpska) žele da se njihovoj djeci uvede nacionalna grupa predmeta⁶³, te da imaju više bošnjačkih nastavnika. Uz to, izostalo je pojašnjenje kojim zakonskim okvirom je regulirano ostvarivanje tih zahtjeva. Naprotiv, stanice su malo ili nikako izvještavale o tim segmentima. Nije objavljeno da je ovo pitanje regulirano Planom provedbe privremenog sporazuma o zadovoljavanju posebnih potreba i prava djece povratnika iz 2002. godine, nije objavljen relevantni sadržaj Plana, kao ni to da u slučajevima koji nisu precizno definirani navedenim planom, resorni ministar ima diskrecijsko pravo odlučivanja. Nije objavljeno da je učenicima viših razreda ove škole Anton Kasipović, prethodni ministar prosvjete i kulture u Vladi RS, odobrio uvođenje nacionalne grupe predmeta te da se problem tiče samo uvođenja nacionalne grupe predmeta za učenike razredne nastave.

Ne dajući konkretne informacije koje se tiču ovog problema, priča je otišla u drugom smjeru – stanice su emitirale priloge čije su glavno obilježje bili patetika i korištenje djece u propagandne svrhe: snimci nezadovoljnih roditelja i njihove djece koja danima, a kako se kasnije pokazalo, i tjednima i mjesecima, bojkotiraju nastavu i protestiraju ispred zgrada zajedničkih institucija BiH, u šatorima razvučenim za te potrebe, snimci stanovnika Sarajeva koji se solidariziraju s roditeljima i djecom tako što im donose hranu i odjeću i sl. Ni u jednom prilogu nije konkretno navedeno koji su zahtjevi

⁶³ U nacionalnu grupu predmeta spadaju: jezik i književnost, povijest i geografija, priroda i društvo u početnim razredima osnovne škole, te vjeronauk.

poslani, kome su poslani, niti pojašnjeno da li su zahtjevi realni i da li ih je moguće ispuniti, te koji konkretni koraci su učinjeni.

Postavlja se pitanje da li je cilj izvještavanja o ovoj temi bilo informiranje javnosti i pozitivan utjecaj medija na pokretanje aktivnosti u cilju rješavanja ovog problema, ili je slučaj Konjević Polja zapravo usporediv s kakvim zupčanikom, čiji je osnovni smisao postojanja da svojim zamašnjakom pokrene neki drugi, veći zupčanik. Također, otvara se i pitanje regularnosti objavljivanja izjava djece koja su zajedno s roditeljima prvih dana kampirala u Sarajevu. Naime, izjave koje su djeca davala očito su bile unaprijed naučene, jer su djeca koristila terminologiju potpuno neprilagođenu njihovom uzrastu. Da li je u pitanju pokušaj zloupotrebe djece u dnevno-političke svrhe ili je motiv bio pokušaj utjecaja na svijest donosilaca odluka, u cilju pronalaženja optimalnog rješenja za sam slučaj?

S druge strane, mediji iz RS obuhvaćeni analizom nisu ovoj temi dali toliko značaja kao mediji u FBiH. Slučaj Konjević Polja je bio na dnevnom redu RTRS-a pet puta, dok je BN televizija samo jedanput u promatranom periodu izvijestila o protestu učenika i roditelja iz Konjević Polja. Premda se više držao biti problema od medija u FBiH, ni RTRS nije ovaj problem tretirao na način koji prosječnom gledaocu pruža mogućnost da shvati „o čemu se tu zapravo radi“. Naime, premda u sklopu jedne vijesti RTRS spominje da zakon nalaže uvođenje nacionalne grupe predmeta u slučaju kad u razredu ima 18 i više potrebnih učenika, što u Konjević Polju nije slučaj, nigdje nije spomenuta odredba iz spomenutog plana, prema kojoj „u školama, u kojima postoji manje od 18 učenika u razredu, škole će biti dužne da organiziraju nastavu prema odluci nadležnog ministarstva“ (Plan provođenja, str. 33), kao ni to zbog čega je, u konkretnom slučaju, resorni ministar odlučio da ne odobri uvođenje razredne nastave.

3. Zaključak

Analiza sadržaja središnjih informativnih emisija na četiri televizijske stanice u Bosni i Hercegovini (RTRS, BN TV, FTV i Hayat) tokom mjesec dana, od 20. rujna do 19. studenoga 2013. godine, pokazala je da građani RS i FBiH u biti žive u različitim medijskim prostorima, budući da se medijske agende u sklopu središnjih informativnih emisija na televizijskim stanicama iz različitih entiteta poklapaju od minimalnih 10% između Hayata i BN, do maksimalnih 25% između dva javna servisa, FTV i RTRS, te da mediji, uključujući i javni servis, favoriziraju negativne medijske okvire kad izvještavaju o zbivanjima u drugom entitetu. Tako je na RTRS-u negativno „uokvireno“ 65% vijesti s bosanskohercegovačkog nivoa, te 70% vijesti s nivoa FBiH. Na BN TV negativno je „uokvireno“ 50% vijesti na bosanskohercegovačkom nivou i 57% vijesti na nivou FBiH. Dalje, Hayat televizija daleko više favorizira negativan pristup nekoj temi kada ta tema dolazi iz RS (59%), nego u slučajevima kada vijesti dolaze iz FBiH (10%) ili se tiču bosanskohercegovačkog nivoa (15,6%). Kad je riječ o FTV, čak 41% vijesti koje se tiču RS su negativno intonirane, dok je negativno uokvireno svega 13% vijesti koje se tiču bosanskohercegovačkog nivoa i 9% vijesti koje se odnose na FBiH. Drugim riječima, možemo zaključiti da mediji, kako u FBiH, tako i u RS, žele da vjerujemo kako živimo u „boljem entitetu“. Zanimljivo je da opozicijska BN TV ima gotovo duplo više negativno

intoniranih vijesti koje se tiču RS (61%), nego RTRS (31%). Isto tako, dok na BN TV ima svega 11% pozitivno intoniranih vijesti koje se tiču RS, dotle ih na RTRS-u ima 37%. Iz toga nedvosmisleno zaključujemo da RTRS svojom medijskom agendom favorizira *status quo*, dok se opozicijski BN zalaže za promjene.

Način na koji su televizijske stanice izvještavale o ratnim stradanjima i zločinima, popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u BiH, problemima učenika iz Konjević Polja itd. dodatno pokazuje da bosanskohercegovački mediji, uključujući i javni servis, nisu faktor pomirenja postdejtonskog bosanskohercegovačkog društva, nisu faktor izgradnje stabilnog građanskog društva, već naprotiv, faktor koji utvrđuje Bosnu i Hercegovinu kao bitno podijeljeno društvo. U tom kontekstu, interesantno bi bilo istražiti četiri dimenzije medijskih okvira vijesti (sadržaj vijesti, način njihovog predstavljanja, kognitivne i afektivne osobine), koje se tiču ratnih zločina počinjenih tokom rata u BiH od 1992. do 1995. godine, emitiranih na tri javna servisa u BiH, budući da način na koji bosanskohercegovački mediji izvještavaju o tim zbivanjima potencijalno predstavlja ozbiljan kamen spoticanja bosanskohercegovačkog postratnog društva.

Literatura:

- Chyi i McCombs 2004: H. I. Chyi, M. McCombs, *Media Salience and the Process of Framing: Coverage of the Columbine School Shootings*, *Journalism & Mass Communication Quarterly*, Vol. 81, No. 1, p. 22–35.
- Džakula i dr., 1982: B. Džakula et al., *Francuska književnost III/2*, Beograd/Sarajevo: Nolit/Svjetlost.
- Dearing i Rogers 1996: J. W. Dearing, E. M. Rogers, *Agenda Setting*, CA: Sage.
- Nezavisne novine*, 6. 11. 2013: Uroš Vukić, *Gradjani vjeruju medijima u RS*, *Nezavisne novine*, objavljeno 5. 11. 2013. <<http://www.nezavisne.com/novosti/drustvo/Gradjani-vjeruju-medijima-u-RS-216874.html>>.
- Oslobođenje*, 17. 10. 2013: *Dodikov novi napad na BN televiziju*, bez autora, *Oslobođenje*, objavljeno 17. 10. 2013, str. 64.
- Plan provođenja privremenog sporazuma o zadovoljavanju posebnih potreba i prava djece povratnika, 13. 11. 2002.
- Portal *Buka*, 17. 10. 2013: Uglješša Vuković, *Sva prava BN televizije*, portal *Buka*, objavljeno 17. 10. 2013. <<http://www.6yka.com/novost/45523/ugljesa-vukovic-sva-prava-bn-televizije>>, pristupljeno 18. 10. 2013.
- Pravilo 57/2011 o javnim radio i televizijskim stanicama (Službeni glasnik BiH, br. 98/11)
- Sheafer i Weimann 2005: T. Sheafer, G. Weimann, *Agenda building, Agenda Setting, Priming, Individual Voting Intentions, and the Aggregate results: An analysis of Four Israeli Elections*, *Journal of Communications*, p. 347–365.

Agenda Setting Theory: Media's Agenda in Bosnia & Herzegovina

Abstract

For the study of Bosnian media agenda, we have conducted the content analyses of central information news on four TV stations in Bosnia and Herzegovina from September 20th to October 19th, 2013. Most importantly we have analyzed how many media broadcasted news on the same social-political subject on a daily basis. Within the analysis on the attribute media-setting, we analyzed if the media favored positive, negative or neutral approach to the news, no matter whether the news was from one of the Entities or from the state level. In the analysis on the attribute media-setting, we focused on the news on opening of the RS Branch Office in Washington, war crimes and criminals, 'Tihiliks' affair, census in BiH and Konjevic Polje case.

Key words: *agenda-setting, attribute agenda-setting, Radio television of the Republic of Srpska, Television of the Federation of Bosnia and Hercegovina, BN Television, Hayat Television, opening of the RS Branch Office in Washington, 'Tihiliks' affair, war crimes and criminals, census in BiH, 'KonjevicPolje' case.*